

10. Полетаев А.В. Классика в общественных науках // Классика и классики в социальном и гуманитарном знании / [под ред. И.М. Савельевой, А.В. Полетаева]. – М.: Новое литературное обозрение, 2009. – с. 11-49.
11. Кебуладзе В. І. Феноменологія досвіду / Вахтанг Іванович Кебуладзе; [відп. ред. Анатолій Лой]. – К.: Дух і Літера, 2012. – 280 с.
12. Баррі П.. Вступ до теорії: літературознавство та культурологія / Пітер Баррі; [пер. з англ. О. Погинайко]. - К.: Смолоскип, 2008. - 360 с.
13. Латур Б. Пересборка соціального: введення в акторно-сетеву теорію. Введення / Бруно Латур. - М.: Издательский дом Высшей школы экономики, 2014. — с.5-41.
14. Фітисова А.В. Інакше про публічну соціологію // Всеукраїнський студентський соціологічний часопис «Своє». – 2015, №1, с. 12-17.

Отримано 10.08.2015 р.

УДК 316.733

Яворська Є. Ф. °

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, НМЦ ОНП методист

ПРОБЛЕМА ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ КУЛЬТУРИ В ІНДУСТРІАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ В ТЕОРЕТИЧНІЙ СОЦІОЛОГІЇ ХХ СТОЛІТТЯ

В статті здійснено аналіз теоретичних поглядів стосовно розуміння специфіки функціонування культури в індустріальному суспільстві, які сформувалися в соціологічних теоріях ХХ століття. Аргументовано, що в умовах сучасної глобалізації визначення місця культури в індустріальному суспільстві через ідентифікацію її функціонального статусу, дозволяє з'ясувати особливості інтегративного, соціалізаційного та комунікативного потенціалу культури в системі економічних, соціальних, політичних та духовних відносин.

Ключові слова: *індустріальне суспільство, культуріндустрія, раціональність, масова культура, тоталітаризм*

В статье осуществлен анализ теоретических позиций, связанных с пониманием специфики функционирования культуры в индустриальном обществе, которые сформировались в социологических теориях XX века. Аргументировано, что в условиях современной глобализации определение места культуры в индустриальном обществе путем идентификации ее функционального статуса, позволяет выявить особенности интегративного, социализационного и коммуникативного потенциала

культуры в системе экономических, социальных, политических и духовных отношений.

Ключевые слова: индустриальное общество, культуриндустрия, рациональность, массовая культура, тоталитаризм

This article presents the analysis of theoretical positions on functional peculiarities of culture in industrial society which have been formulated in the XXth century sociological theories. According to the author's argumentation the identification of the functional status of culture in the industrial societies in global context provides opportunity for investigations of the creative potential of modern culture in the system of social relations.

Keywords: industrial society, industrial culture, rationality, mass culture, totalitarianism

Актуальність теми. Осмислення процесу стабільного соціального відтворення феноменів масової культури та культуриндустрії як найбільш значущих функціональних проявів культурного життя суспільних систем індустріального типу не може стояти поза межами функціоналістських та конфліктологічних соціологічних концепцій та теорій ХХ століття, в яких пояснювались причини специфічного поєднання культурного прогресу та драматургічного процесу дегуманізації культури. Так інтенсивний розвиток науки та техніки, як відомо, суттєво змінив форми та канали представлення результатів індивідуальної та колективної творчості людей як суб'єктів прогресивних культурних змін. Однак дегуманізація культури, як зазначає Дж.Гелбрейт, обумовлена фундаментальними властивостями індустріальної системи, яка загалом не є орієнтованою на розвиток окремого індивіда. Саме тому в індустріальному соціумі людина вимушено сприймається та по суті примусово виконує функцію культурного споживача, який вкладає в індустрію наявний капітал. Культурний ідеал успішної людини реально виявляється досяжним через споживання престижних товарів як індикаторів заможного життя. Індустріальне суспільство, з його необхідністю прийняття групових рішень, розуміється Гелбрейтом «як синтез групової індивідуальності», яка реалізується в корпораціях [1, с.100].

Вочевидь, що новітній процес глобалізації, розглянутий в соціокультурному вимірі, є вкрай суперечливою тенденцією. З одного боку, цей процес створює потужні онтологічні стимули становлення та утвердження якісно нової глобальної культури, здатної подолати фундаментальні суперечності культури суспільства індустріального типу (праці Д.Бела, А.Турена, О.Тофлера, М.Кастельса, У.Бека, Б.Латура, Дж.Уррі). З іншого боку, більш реалістичною є протилежна позиція, прибічники якої (Ю.Габермас, Е.Гіденс, Й.Тернборн, Р.Робертсон та інші відомі вчені) намагаються здійснити соціологічну концептуалізацію ідей загальної універсальності та глобальної поширеності культури індустріальних суспільств. Вони вважають, що з глобалізація культури, має обмежений вплив на культуру розвинутих постіндустріальних соціумів, які ці науковці називають суспільствами «незавершеного модерну». На думку Р.Робертсона «глобальність - це загальна умова, що *полегшує* поширення «загальної модерності»; у цьому сенсі глобальність розглядається як взаємопроникнення географічно відмінних «цивілізацій» [2, с.51]. Варто також

підкреслити, що в теорії світ-системного аналізу І.Валерстайна культура модерних, індустріальних суспільств, як культура цивілізаційної «Напівпериферії», специфічним чином відтворюється через складну систему взаємодій з технологічно розвинутим «Центром» та аграрно-індустріальною «Периферією».

Таким чином, приймаючи до уваги зазначені чинники цивілізаційної універсальності та глобальної поширеності культури суспільств індустріального типу, важливо підкреслити, що визначення місця культури в індустріальному суспільстві через ідентифікацію її функціонального статусу дозволяє з'ясувати особливості інтегративного, соціалізаційного та комунікативного потенціалу культури в системі економічних, соціальних, політичних та духовних відносин. Приймаючи до уваги дану обставину, **мета** даної статті полягає в здійсненні аналізу теоретичних поглядів стосовно розуміння специфіки функціонування культури в індустріальному суспільстві, які сформувались в соціологічних теоріях ХХ століття.

Насамперед нагадаємо, що теоретики класичної соціології ХІХ століття, керуючись принципами органіцизму, прогресу та детермінізму розробили цілком певну теорію організації соціального порядку на початковому етапі індустріалізації капіталістичного суспільства. Її концептуальною основою стала інтерпретація проблеми праці як головного чинника та стимулу соціальних змін та культурних змін, соціально-класової диференціації та трансформації культурної сфери. Зазначимо, що у своїй узагальнюючій праці Н. Полякова фіксує декілька характерних ознак індустріального суспільства, які виділялись в межах класичної соціологічної теорії. Це - *індустріалізм*, що передбачає наявність розвиненого розподілу праці, пов'язаного з автоматизованим машинним виробництвом; *капіталістичний характер промислового суспільства*, що передбачає наявність ринку праці, конкурентність, конфліктність, експансійність, *класову структуру*, яка виступає виразом наявного соціального антагонізму, конфліктних відносин та комунікацій; *оформлення окремого індустріального суспільства як національної держави*, яка різними способами (мирними або агресивними) взаємодіє з іншими націями-державами епохи модерну [3, с.12].

Важливо врахувати, що переосмислення соціологами-класиками змісту певних філософських категорій, таких як, наприклад, «мораль», «релігія», «суспільство» поклато початок новим засадам аналізу культури як основоположного чинника структурної організації суспільного життя та соціальних змін. Вважаючи процес інтелектуального розвитку людства базисом системної інтеграції, О.Конт доводив, що даний процес є наочним виразом універсальної загальнолюдської сутності культури будь-якого суспільства. Згідно марксистських інтерпретацій культура, так само як політика, духовна та соціальна сфера розвиваються та функціонують відповідно до зміни матеріальних, виробничих відносин. Виробництво засобів для задоволення життєвих потреб виступає як історія становлення матеріального, а звідси і духовного життя. Таким чином рушійною силою розвитку суспільства стає розділення матеріальної та духовної праці. Розподіл праці та знарядь виробництва, а звідси і потреб та інтересів формує специфічне розшарування людей на два класи (власників та робітників). Велика промисловість, яка на

думку основоположників марксизму, підпорядкувала собі світовий ринок, специфічні відносини обміну та всі види капіталу в результаті підкорила собі всі суспільні відносини включаючи мораль, релігію, ідеологію, трансформуючи їх у сферу фінансово-грошових відносин. Індивідуальні та внутрішньо-національні відносини перейшли в залежність від світової історії та економіки. Класове розшарування набуває характеру тотальності, розділяючи все суспільство на клас робітників та підприємців. Буржуазія в умовах стихійного розвитку стає основним носієм культури, в силу того, що ті суспільні кола, які посідають панівне становище в матеріальному житті епохи (зокрема у виробництві) диктують умови функціонування і розвитку духовного існування. Панування над матеріальними засобами виробництва передбачає таке ж панування і над духовним виробництвом. Відповідно до того як матеріальний базис зосереджується в руках певного прошарку, так саме ідеологія цих суспільних груп стає панівною для всього соціуму. Зміна поколінь, які володіють матеріальними та духовними відносинами, формує свою ідеологію, виходячи з своїх вузько обмежених інтересів, які в результаті постають як загальноприйняті інтереси всього суспільства [4, с.20].

Відкидаючи тлумачення прогресу індустріального (західного) суспільства з позицій принципу економічного детермінізму, Макс Вебер наголошує на багатфакторності суспільного розвитку, зокрема провідними для індустріалізації та раціоналізації стають як загальнолюдські цінності культури (культурні універсалії), так і специфічні для капіталістичного суспільства культурні ідеали як певні цільові імперативи етики, релігії та господарства. Для М.Вебера раціональність як специфічний культуротворчий процес є особливістю західної капіталістичної цивілізації. Капіталізм, таким чином, тлумачиться як певний механізм скерування жадоби до наживи в раціональне русло. Важлива роль процесу раціоналізації відводиться раціональній структурі права (поява вільної праці), управління (де досить важливе значення відводиться техніці та науці) та певному способу життя та духовної поведінки. В традиційному суспільстві найважливішим фактором формування життєвої поведінки була віра у магічні та релігійні сили і ті морально-етичні засади, що на ній ґрунтувалися [5, с.28-32].

Мирська протестантська аскеза відкидала безпосередню насолоду багатством і прагнула обмежити споживання, особливо коли воно набирало надмірного характеру. Застосування багатства мало диктуватися необхідністю і служити практично корисній меті. Важливим також було те, що релігійна оцінка постійної, плідної мирської професійної праці як найефективнішого аскетичного засобу людського існування стала наймогутнішим фактором поширення специфічного світорозуміння - *духу капіталізму*. Перешкоди, що ставали на шляху споживання нажитого багатства, неминуче мусили служити його продуктивному використанню як інвестованого капіталу. Всюди, де утверджувалось пуританське світовідчуття, воно сприяло встановленню буржуазного, раціонального (з економічного погляду) способу життя, що було більш важливим ніж просте стимулювання процесу накопичення капіталів. Пуритани були головними і винятково послідовними носіями даної тенденції. Поступово, оскільки сама культура аскези переносилася із чернечої келії у професійне життя ця культура врешті оволодівала цариною мирської моралі:

вона починала відігравати свою роль у формуванні того величезного простору сучасного господарського устрою, який пов'язаний з технічними передумовами машинного виробництва і який примусовим чином формував життєвий світ кожної людини індустріального суспільства. Професійна діяльність інтелігенції сприяла затвердженню та подальшому розширенню процесу раціоналізації західної цивілізації. Раціональність вступає у свій бурхливий розвиток завдяки звільненню розуму від забобонів та догматів, які гальмували розвиток не тільки соціальної думки, але і економіки, культури та інших сфер. Базовою для інтелігенції була духовна складова їхньої діяльності, саме усвідомлення своєї професії як духовного призвання особистості [6 с.184-207].

Зазначимо, що веберівське розуміння «раціональності» відомі представники філософсько-соціологічної Франкфуртської школи: М.Горкхаймер та Т.Адорно трансформували в «просвітництво». Раціональність як доля західної цивілізації для франкфуртців є руйнівним для самої цивілізації, а тому виступає у них предметом критики. Раціональність буржуазного суспільства призводить до цілком негативної тенденції, коли її діалектика нейтралізує позитивні надбання культури; більш того - позитив перетворюється на свою протилежність. Просвітництво, згідно основним положень праці «Діалектика просвітництва» [7], носить тоталітарний характер. Пріоритет знань, «розчаклування» світу, звільнення мислення людей, від пануючих міфів, які стримували суспільство, як морально так і в оволодінні природою, виставив ідеал незалежної від об'єктивної даності людини в центр координат системи цінностей. Подолання перешкод, обмежуваних міфологічною та релігійною свідомістю стало можливим завдяки бурхливому розвитку науки та техніки, які перетворилися на знаряддя маніпулювання, контролю та уніфікації антагоністичних істин буржуазного ладу. Раціоналізація суспільства, таким чином призводить цивілізацію до загальної деградації та масового психозу, який характеризує існування за тоталітарної системи (розуміючи останню значно ширше, ніж в суто політичних термінах).

Культура, яка втрачає іманентну їй здатність відсторонення від інших суспільних сфер у умовах індустріального капіталізму ХХ століття набуває нового режиму соціального функціонування – вона стає на службі тотальності, де ціле та частина не потребують диференціації. Власне, вся культура стає системою, продукуючи одноманітність стандартизованість культурних зразків. Культуріндустрія, згідно доказам М.Горкхаймера та Т.Адорно, пропонує демонстративний, пафосний варіант культури, характер якої детермінований раціональністю технологічного панування економічно потужнішої соціальної групи [7, с.150]. Так відбувається популяризація «масових» видів мистецтва, стирання контрастів поміж повсякденністю та сакральністю (та колись виключністю і оригінальністю) культури еліт. Культуріндустрія, яка виражається в термінах рентабельності відкидає високу культуру, високе мистецтво за межі індустріального соціуму, висуваючи на їх місце індустрію розваг.

Вочевидь, що примітивно-гедоністичний режим функціонування індустріалізованої культури загалом виключає бунтівне налаштування мас проти штучної раціональності, нав'язаної самим характером індустріального суспільства. На думку Т.Адорно конфліктність та дистанція різних жанрів культуріндустрії є відображенням антагонізмів самого індустріального

суспільства. Таким чином, мистецтво являється своєрідною мікромоделлю соціуму [8, с.156]. Особливості сприйняття творів не являються тотожними їхньому смислу, де соціальний зміст не лежить на поверхні. Стереотипи, відображені в формальності культури розділяють суспільство на прошарки споживання продуктів культуріндустрії. Мистецтво стає атрибутом життєвого комфорту і перетворюється на складовий елемент повсякденності.

В таких самих термінах, інший фундатор Франкфуртської школи –Герберт Маркузе характеризує індустріалізацію західного суспільства, вважаючи науково-технічний прогрес причиною становлення конформної «держави добробуту», яка придушує антагоністичність в середині системи. Індустріальне суспільство орієнтоване на задоволення будь-яких потреб людей, формуючи підкорену хибній раціональності особистість, яка без опору буде слідувати існуючим нормам. На думку Г.Маркузе, особистісно-смісловий компонент життєвого світу людини індустріальна по суті виключає і примушує індивіда ототожнювати себе із суспільством як елементом цілого. Здатність суспільства як соціальної системи до задоволення та продукування потреб, які вона сама ж і задає, призводить до втрати людиною критичної (двовимірної) здатності розпізнавати істинне від хибного, Саме тому ірраціональність набуває видимості раціональності. Так відбувається становлення одномірності людського існування в усіх сферах буття [9, с.28]. Внаслідок цього відбувається стирання контрасту між реальними та нав'язаними потребами. Технологічні форми соціального контролю бачаться як єдино раціональні та орієнтовані на задоволення «соціально-доцільних» загальних інтересів, так що будь-яке протистояння здається ірраціональним.

Зсув у характері трансляції цінностей культури в масовому суспільстві також підмічався Карлом Мангеймом. На його думку, культура розвинутого індустріального суспільства знаходиться в патологічному стані, коли на зміну *laissez-faire* - ліберальному (нескерованому та місцями хаотичному типу управління) суспільству, прихід «планованої демократії» означає реальну загрозу визрівання тоталітарного соціального порядку. З одного боку, планована демократія, як представницька влада більшості дозволяє дотримуватися рівноваги між владною елітою та громадянами, з іншого – індустріалізація та підвищення ролі засобів масової інформації у формуванні громадської думки дозволяє здійснювати ефективний контроль над більшістю [10, с.413]. В умовах інтенсифікації практик культуріндустрії в соціальній сфері ціннісний нейтралітет *laissez-faire* загрожує переходом до тоталітаризму.

На думку К.Мангейма в індустріальному суспільстві технологічний прогрес лише на перший погляд являє собою продовження принципу раціональності., Звісно, що згідно управлінським рецептам «раціональних рекомендацій» посилюється формалізація та бюрократизація, змінюється форми та зміст дозвілля та споживацьких запитів, проте культура в силу значної диференціації суспільства знаходиться в такому стані, коли її ціннісний базис змістовно не відповідає характеру швидких бюрократичних змін. Механізована праця та примітивне дозвілля, як стверджував К.Мангейм, сприяють зрівнюванню в смаках та появі нової естетики масової культури, яка відкидає значення абсолютних моральних норм. В індустріальному масовому суспільстві свобода індивіда, нормативно задана політичною, культурною та стратифікаційною

демократизацію. Така свобода дає свободу інтерпретації таких основоположних і традиційних категорій моралі, як «добро», «зло», «совість», «справедливість», «істина», «довіра», «свобода». Історія війн ХХст. засвідчила про цілком реальну можливість тлумачити смисл даних понять в координатах культурного релятивізму, що є наочним свідченням не тільки про значні успіхи створенні технологій маніпуляції людьми, але й про появу певних технологічних схем самовиправдання громадян, які підтримували масові тоталітарні режими [10, с.431].

У своїх працях Ханна Арендт також зауважувала, що тоталітаризм визріває на тлі процесу масовізації індустріального суспільства. Безкласовість, брак спільних інтересів та мотивів, які б були спроможні інтегрувати та спрямовували громадську діяльність, вона визначає як важливі ознаки масового суспільства [11,12]. Натомість статусна невизначеність в соціальному середовищі є джерелом масової соціальної апатії, яка поєднується зі стихійним прагненням доступу людей до влади. Нацизм, вдало використовуючи технології пропаганди, залучався підтримкою саме люмпенізованих, політично неграмотних мас, які не являлися демократичною більшістю [11, с.24]. З точки зору Х.Арендт, певний історичний успіх тоталітарних режимів загалом можна пояснити цілеспрямованою соціальною ізоляцією міжособистісних стосунків, які в умовах стирання контрастів у стилях та способах життя ознаменували позакласовий стан великого масиву людей [11, с.27].

Досліджуючи причини процесу гомогенізації культурного життя в суспільствах індустріального типу Серж Московічі стверджує, що сучасна тоталітаризація колективної свідомості відбувається під впливом зростаючої індустріалізації та розвитку мас-медіа, які створюють умови однотипності споживання та стилів життя. Вчений підкреслює, що розвиток масової культури призводить не до загальної демократизації індустріального суспільства, а до посилення контролюючого впливу авторитарної влади. Соціальні революції ХХст., які були здійснені масами, в кінцевому рахунку, обернулися підтримкою культу вождів та укоріненням тоталітарних режимів. Саме тому основні культурні зміни пов'язані не з класовими антагонізмами чи з закономірностями функціонування економіки, а з особливими соціально-психологічними акцентами «епохи підйому мас», коли здатність маніпулювати колективною свідомістю дозволяє нівелювати потребу в демократичному устрої [13, с.12].

В основі історичного процесу зміни влади в суспільствах індустріального типу, як вважає С.Московічі, лежить один і той же психологічний принцип організації влади - культивування постаті вождя як батька, який інтегрує навколо свого авторитету усе суспільство. Незважаючи на технологічну розвинутість більшості індустріальних суспільств таке ідолопоклонство є атрибутивною рисою політичного та культурного життя. Політика підпорядковується владі культурної традиції, яка використовується для раціонального управління ірраціональними масами. Як вважає С.Московічі, відбувається втрата провідної ролі еліти з усталеними соціальними інститутами, які б були здатні функціонувати на основі демократичних норм. Рівність як ідеал просвітництва заперечує встановлення ієрархічної влади традиційного суспільства, однак, саме влада від імені аморфної маси легітимізує дозвіл на встановлення деспотичного порядку [13, с.37].

Драматургія новітніх культурних змін, на думку Московічі, поглиблюється завдяки зростаючому впливу ЗМІ, які, безальтернативно нав'язуючи людям певну мозаїчну картину світу, слугують важливим механізмом соціального контролю. Психологічна необхідність в ідентифікації себе з іншими в масовому суспільстві призводить до ліквідації саме тих відмінностей стилів життя та поведінки, які б стимулювали боротьбу проти авторитаризму як в сфері політики, так і в сфері культурі. В минулих епохах прихід до влади нового вождя відбувався переважно завдяки насиллю, в масовому суспільстві індустріального типу влада легітимізується завдяки хибній згоді, підтримці вождя більшістю яка реально є жертвою організованих пропагандистських та популістських акцій.

Висновки: 1. Новітній процес глобалізації культури має обмежений вплив на культуру розвинутих постіндустріальних соціумів як суспільств «незавершеного модерну». Саме тому врахування чинників цивілізаційної універсальності та глобальної поширеності культури суспільств індустріального типу актуалізують проблему визначення місця культури в індустріальному суспільстві через ідентифікацію її функціонального статусу, що дозволяє з'ясувати особливості інтегративного, соціалізаційного та комунікативного потенціалу культури в системі економічних, соціальних, політичних та духовних відносин. 2. Теоретики класичної соціології ХІХ століття, керуючись принципами організму, прогресу та детермінізму розробили цілком певну теорію організації соціального порядку на початковому етапі індустріалізації капіталістичного суспільства. Її концептуальною основою стала інтерпретація проблеми праці як головного чинника та стимулу економічних, політичних змін, соціально-класової диференціації та трансформації культурної сфери. 3. Демонструючи критичне ставлення до теорії генези та раціонального розвитку капіталістичного суспільства Макса Вебера, теоретики франкфуртської школи розробили систему доказів, що соціальне відтворення феноменів масової культури та культуріндустрії є найбільш значущими функціональними проявами культурного життя суспільних систем індустріального типу. 4. В соціологічних концепціях тоталітарного суспільства пояснюються причини процесу гомогенізації культурного життя в суспільствах індустріального типу. Сучасна тоталітаризація колективної свідомості відбувається під впливом зростаючої індустріалізації та розвитку мас-медіа, які створюють умови однотипності споживання та стилів життя. Розвиток масової культури призводить не до загальної демократизації індустріального суспільства, а до посилення контролюючого впливу авторитарної влади..

Список використаних джерел:

1. Гэлбрейт Дж. Новое индустриальное общество / Джон Гэлбрейт ; [пер. с англ.] – М. : АСТ, 2004. – 602 с.
2. Робертсон Р Глокалікація: часопростір і гомогенність-гетерогенність / Роланд Робертсон // Глобальні модерності / За ред. М.Фезерстоуна, С.Леша та Р.Робертсона. - К.: Ніка-Центр, 2008. - С. 48-72.
3. Полякова Н.Л. XX век в социологических теориях общества /Наталья Полякова.— М.: Логос, 2004. -320с.
4. Маркс К., Энгельс Ф. Немецкая идеология / Карл Маркс, Фридрих Энгельс //Избранные сочинения в 9 .- Т..2. – М.: Политиздат, 1985. – с.1-73

5. Вебер М. Соціальні причини занепаду античної культури // Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. / Макс Вебер. / Пер з нім. О. Погорілий. - К.: Основи, 1998.-С. 7-32.
6. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма Вебер М. // Избранные произведения / Макс Вебер; [пер. с нем./Сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова; Предисл. П. П. Гайденко. — М.: Прогресс, 1990. — С.61-272.
7. Хоркхаймер М., Адорно Т. Диалектика Просвещения: философские фрагменты / Макс Хоркхаймер, Теодор Адорно; [пер. с нем. М. Кузнецова]. – М.: Медиум; СПб.: Ювента, 1997. – 311с.
8. Адорно Т. Избранное: Социология музыки / Теодор Адорно. – М.; СПб.: Университетская книга, 1998. - 445с.
9. Маркузе Г. Одномерный человек / Герберт Маркузе. - М.: ООО «Издательство АСТ».2003. – 331с
10. Манхейм К. Идеология и утопия / Карл Манхейм; [пер.: М. Левина]. - М.: Юристъ, 1994. - 704 с..
11. Арндт Х. Истоки тоталитаризма / Ханна Арндт; [пер. с англ. Борисовой И. В. и др.; послесл. Давыдова Ю. Н.; под ред. Ковалевой М. С., Носова Д.М.]— М.: ЦентрКом, 1996.
12. Арндт Х. Массы и тоталитаризм / Ханна Арндт // Вопросы социологии. - 1992. - Т. 1. - С. 24-31.
13. Московичи С. Век толп. Исторический трактат по психологии масс / Серж Московичи; [Пер. с фр. Т. П. Емельяновой].- М.: «Центр психологии и психотерапии», 1998. - 480 с.

Отримано 12.09.2015 р.

УДК. 316.0

Кондов К. В. °

Київський національний університет культури та мистецтв, викладач кафедри соціології

КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ В СОЦІОЛОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА МАНУЕЛЯ КАСТЕЛЬСА

У статті дана оцінка пізнавального потенціалу концепції соціального контролю в соціологічній теорії мережевого суспільства Мануеля Кастельса шляхом аргументації теоретико-методологічних можливостей даної концепції в поясненні механізмів реалізації соціального контролю, обумовлених характером новітніх соціальних змін.

Ключові слова: соціальний контроль, влада, мережеве суспільство, соціальні цінності, соціальні стандарти, соціальні норми, медіа-політика.